

Aprofetar

LLUÍS V. ARACIL *

És massa cert que Fuster no volia homenatges, perquè no conge-niava gens amb les celebracions rituals i les efusions gregàries.

La seua aversió no era sols instintiva, sinó també lúcida. Havia vist massa sovint i massa prop les males jugades que Llorenç Villalonga va dissecar en dos capítols de *Mort de Dama* –als quals, per cert, al·ludiria un estudiant de Dret (que era jo) en una conferència al Rat Penat sota el títol *Desventures i equilibris de la cultura local*. La prova que no em van entendre és que em van felicitar.

Estic parlant de fa trenta anys. Fuster (aleshores ja madur) havia llegit moltíssims textos catalans, i és segur que el dring d'alguns feia ressonar la seua pròpia experiència. Sens dubte, coneixia un sainet de Santiago Rusiñol, *Els Jocs Florals de Can Prosa* –que va encrespar els catalanistes quan va ser estrenat en un moment singularment oportú (1902). Històries que Fuster coneixia i coses que ell mateix havia viscut eren prou escarmentadores. Estic donant una pista al qui vulga espigolar les seues millors remarques sobre el tema.

Decididament, Fuster no volia prestar-se al joc insidiós i acabar fent de si mateix una Aina Cohen. Com és que es va deixar aprofetar? Segurament perquè el mecanisme de la trampa era automàtic.

No hi ha res que ofusque i

fanalitze tant com l'antagonisme absolut que anomenem "maniqueisme". La ruptura tempestuosa que Fuster va provocar (*sense voler*) va tancar i paralyzar la carrera mental de tota una generació valenciana que es va encallar quan podria haver arrancat –però no va poder. Les tenebres havien de produir fantasmagoris. Eslògans i pintades van ser, en efecte, els estertors patètics de la societat del silenci –i el triomf dels terribles simplificadors.

El desastre *inicial* va produir entre nosaltres la típica màquina de la unanimitat que (justament a partir d'aleshores) engendraria el discurs progre. Un sentit comú ofegaria implacablement qualsevol sentit propi. El "Tu ja m'entens" sacrificaria la intel·ligència, la dignitat i la salut mental a la Solidaritat Suprema –és a dir: a l'Antagonisme Absolut. Les efusions (i confusions) obligatòries serien la mena de catarsi tòxica agudament estudiada per René Girard. Aquella vehemència malsana era incapacitant.

En fi, el fenomen que ja podem anomenar (anti)fusterianisme (amb o sense prefix) és una insigne ironia de la història –precisament de la història dels progressos, que va consistir, sobretot, en ironies o "efectes perversos".

Tot plegat és còmic i alligador, perquè el monotema dels progressos era precisament la "consciència de la Realitat". Entenguem-nos: "la Realitat" era l'absolut que no posaven mai en

qüestió. No era el que ells mantenien, sinó el que els sostenia a ells. Era el que necessitaven creure per a donar-se la raó. I era tan obvi, que eclipsava l'evidència i abolia el raonament. En deien "la Realitat" perquè esborrava i suplantava tot. Els carlins n'havien dit "la Causa" –segurament perquè tota la resta n'era efecte. El cas era el mateix. La importància, el valor i l'existència mateixa de qualsevol cosa depenien d'un inefable evasiu i obsessiu.

Val a dir que la claror enlluernadora era obcecació i l'objectivitat implacable era escapisme. En suma: la famosa "consciència" era *inconsciència* –com la identificació (anomenada "identitat") era alienació.

¿Caldrà afegir que el discurs típic dels progressos s'assemblava moltíssim a la "novaparla" de 1984? Orwell (ingenu com a bon anglès) va voler veure –hi el resultat d'un pla sinistrament deliberat. Naturalment, pensava en les dictadures totalitàries de la seua època. No se li va acudir que allò fos un sentit *comú* i que la "novaparla" fos justament el *vernacle* dels "proles". En tot cas, Orwell no va inventar el mite de la Natura reprimida. Ni els progressos tampoc. Ni Marx. Ni Rousseau. Mai no sabrem qui va inventar el victimisme. Però sí que podem copsar com funciona –si no hi caiem.

Alguns vam intuir-ho fa molts anys. Altres tot just comencen a sospitar-ho ara. I n'hi ha de refractaris a tota prova –que són

el millor espècimen del fenomen. El detall revelador és que l'autocelebradíssima "crítica" progressista era el *contrari* d'autocrítica. Era la pretensió d'*estar de vuelta sin haber ido* –el "desengany" *a priori*, que és l'autoengany més pervers.

La gran obra dels progressistes va ser un sentit comú de recanvi –successor del que aleshores era dominant. L'argumentació i la discussió (el dir i el pensar) no van jugar cap paper important en la seua gestació ni en el triomf dels progressistes, quan l'eslògan "Pel canvi" (eco del *Diguem no!*) va guanyar les Eleccions Generals del 1982. El resultat va ser naturalíssim, perquè el "Tu ja m'entens" invocava "la Realitat" incontrovertida –i esquivava *totes* les qüestions. "La Realitat" era aquella unanimitat mateixa, anònima o inànime.

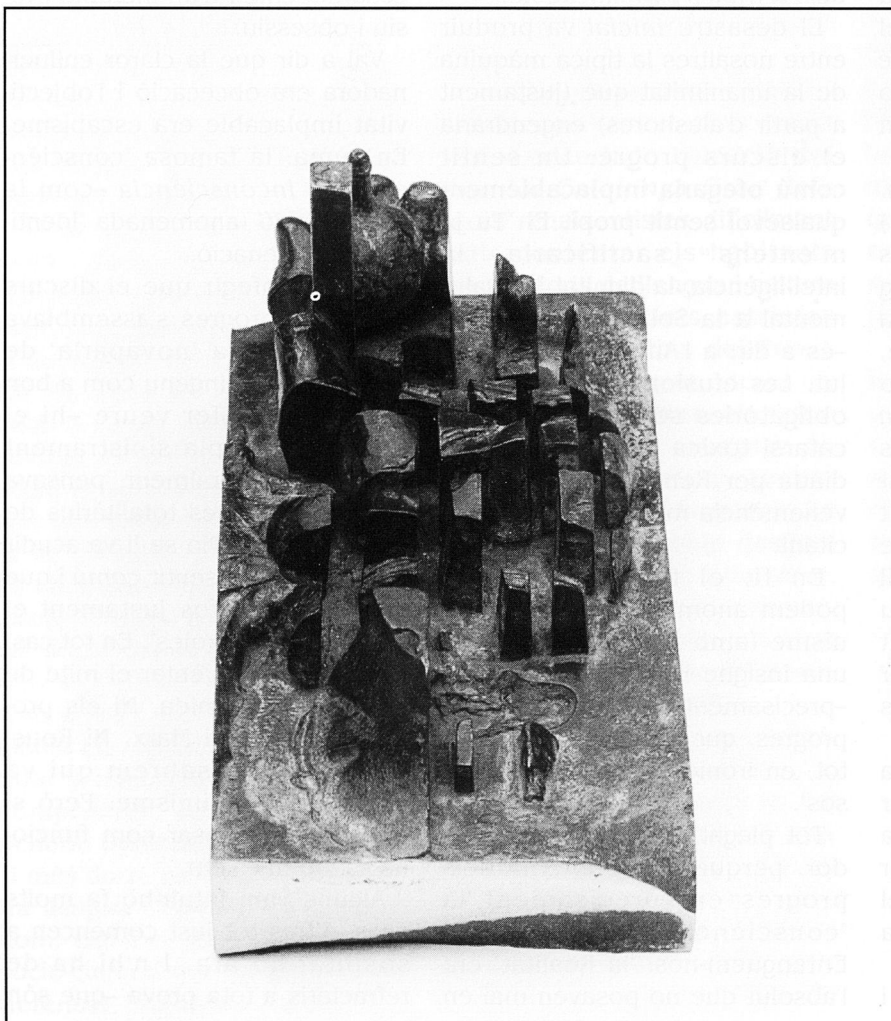
En contrast amb un sentit pro-

pi, aquell sentit comú no es basava en conviccions, sinó en *connivències* –tan inautèntiques com la identificació. Podeu dir-ne "autocensura". Jo en vaig dir "traves internes" en una obscura carta al director de *Serra d'Or*. No sabia a qui m'adreçava. Només volia expressar un presentiment: que ens acostàvem a una gran crisi històrica amb un bagatge mental irrisori. I no puc creure que Fuster no sentís el neguit que jo vaig expressar (inútilment) el 1968.

Insinue una indagació possible. De tota manera, encara que Fuster hagués cridat, qui l'hauria escoltat? Una generació desvalguda *necessitava* desesperadament oracles –no pas per a pensar i inventar, sinó per a *no* haver d'inventar ni pensar. Com que la necessitat no té llei, els orfes van imposar a Fuster un paper paternal –per al qual és

notori que no tenia inclinació ni aptitud. D'aquell malentès vindria l'amargor d'un home que veia que no tenia continuadors, sinó sequaços –i la sorda frustració dels devots defraudats per l'oracle reticent. L'anàlisi transaccional d'Eric Berne pot ajudar a aclarir aquell maligne *quid pro quo*. Els qui no sabien preguntar necessitaven respostes –i ells mateixos les van inventar interpretant l'oracle amb el mètode del "Tu ja m'entens". El fet és que Fuster va ser aprofetat pel procés gregari. I així va caure en el parany que el francès Julien Benda havia denunciat el 1927 en un llibre famós (*La trahison des clercs*). Ah! També us recomane *Pour sortir du XXe siècle*, d'Edgar Morin.

* Sociòleg

Sueca.
Escultura de Manuel Boix.